

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1915 kl. 10 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 i anledning av herr Lindhagens m. fl. motion, nr 157, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om åtgärder till förekommande av nattarbete av män inom industriella och angränsande arbetsområden m. m.

I motion inom andra kammaren, nr 157, har herr Lindhagen m. fl. hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om åtgärder till förekommande även av mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse,

2:o) att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördröjligen beredas för Sveriges vidkommande, samt de åtgärder vidtagas, som utan avvaktan på och oberoende av internationell konvention kunna vara av förhållandena påkallade.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande.

I de strävanden för begränsning av arbetstiden, som framtvings av industrialismens fortgående inkräktning på vilotimmarna, ha i de internationella socialdemokratiska kongressernas program för arbetare-skyddet fastställts följande principiella minimifordringar: en normal-arbetsdag på åtta timmar; trettiosex timmars oavbruten ledighet en gång i veckan (söndagsvila) samt förbud mot nattarbete, där det ej

Motionen.

påkallas av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse. Vid senaste kongress år 1910 insköts dessutom i programmet ett betonande av att de olika generella kraven om arbetareskydd böra genomföras utan skillnad till kön. Motsvarande fordringar ha även influtit i det svenska arbetarepartiets politiska program, det sista kravet på arbetareskyddets genomförande utan skillnad till kön, enligt beslut vid 1911 års partikongress.

Vid sidan av det större kravet om en normal arbetsdag framträda således även kraven på söndagsvila och förbud mot nattarbete. Båda äro synnerligen förtjänta att samtidigt föras fram, helst de också äro lättare att få lösta. Kravet på upprätthållandet av en vilodag i veckan kan väl sägas hava ingått i folkmedvetandet. Även bör man kunna med framgång vädja till respekt i möjligaste mån för den naturlag, som bjuder att arbetet skall äga rum om dagen och icke om natten.

Riksdagen begärde år 1910 en undersökning, i vad mån behöfelig söndagsvila utan berättigad anledning åsidosattes särskilt inom industri, handel och andra närliggande områden. Det torde vara att förvänta, att denna undersökning och de förslag, som kunna framgå därur, skola tillgodose tillika det mångenstädes synnerligen aktuella kravet, att söndagsvilan måtte komma att omfatta även natten till söndagen.

Beträffande nattarbetet i allmänhet har frågan, såvitt angår kvinnorna, reglerats genom lagen den 20 november 1909, som på vissa villkor stadgar förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag. Däremot ha förslag vid de sju senaste riksdagarne om initiativ till reglering även av männens nattarbete icke ännu lyckats tillvinna sig bifall, ehuru även männens nattarbete är en skadlig inrättning av den privatkapitalistiska industrialismen.

Enligt den av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik år 1911 utgivna publikation över arbetstidens längd inom industri och hantverk i Sverige — en statistik, som dock ej blivit fullt exakt i fråga om nattarbetet därför, att i de utsända formulären ej räknas med denna sak särskilt — förekom ordinarie nattarbete vid 2,875 arbetsställen och för 48,618 arbetare, utgörande 14.1 procent av samtliga vid undersökningen redovisade arbetare. Inom den egentliga industrien (arbetsställen med 10 arbetare och däröver) var detta fallet beträffande 1,105 arbetsställen och 44,157 arbetare, inom den mera hantverksmässiga driften (arbetsställen med 1 till 10 arbetare) beträffande 1,770 arbetsställen och 4,461 arbetare. Av antalet arbe-

tare komma på skogsbruk 2,180, gruvdrift 4,377, annan brytnings- och upptagningsindustri 27, närings- och njutningsämnesindustri 2,336, textilindustri 42, beklädnadsindustri 1,126, läder-, hår- och gummi-varuindustri 37, trävaruindustri 6,390, trämasse- och pappersindustri 8,317, grafisk industri 353, malmförädlingsindustri 10,603, metallindustri 1,483, maskin- och skeppsbyggnadsindustri 366, jord- och stenindustri 2,159, kemisk-teknisk industri 591, byggnadsindustri 421, belysnings- och vattenledning m. m. 810.

Utom detta ordinarie nattarbete förekommer också en myckenhet tillfälligt nattarbete på övertid, om vars omfattning statistiken dock av ovan angiven grund ej lämnar några närmare upplysningar.

Mot ett förbud för nattarbete i industriella och angränsande yrken, där det kan undvikas, samt en reglering av detsamma i andra fall, plägar invändas, att frågan ej kan upptagas här i landet annat än i anslutning till en internationell överenskommelse. En ensidig åtgärd i sådant syfte för ett land och särskilt för ett litet land som vårt skulle, menar man, minska dess konkurrenskraft på världsmarknaden. Lagutskottet har ett par gånger uttryckt detta så, att »det måste vara av vikt för det ena landet att ej genom en för snävt avfattad lagstiftning för sig begränsa eller upphäva möjligheten att frambringa sina produkter till samma låga pris som de konkurrerande länderna». Man ser här liksom så ofta eljest i den officiella statsuppfattningen, hurusom profitens intressen ohöjdt gå före människornas. Själva antagandet bygger på en obestämd fruktan samt strider mot erfarenheten och sakens natur.

Vid den internationella socialistiska arbetarekongressen i Köpenhamn 1910 framkommo i kommissionen för social lagstiftning skarpa uttalanden mot de undanflykter för en effektiv lagstiftning till skydd för arbetarnes liv och hälsa, som på ovannämnda grund gjorde sig gällande från de styrandes sida i olika länder. Rätta förhållandet återgives nog i den av nämnda kongress antagna resolutionen om arbetareskyddslagstiftningen, där det heter att »trots de många förhandlingarne presterades ytterst litet positivt av lagstiftningen, emedan de härskande klasserna av fruktan för att skadas motverka arbetareskyddet, ehuru ingen förvärvsgren i något land skadats därav, utan fastmer höjandet av arbetarnas hälsa och arbetsprestation bringar den allmänna kulturen och även arbetsgivareklassen en fördel». Resolutionen av år 1910, varom ovan talats, slutar ock med en uppfordran till alla länders arbetare »att bryta de härskande klassernas

motstånd samt erövra ett verksamt arbetareskydd genom en ständig agitation och en mäktig utvidgning av sina politiska och ekonomiska organisationer».

Vid 1911 års riksdag erinrades ock i första kammaren om det bekanta förhållandet, att lagstiftningen i England om förbud från slutet av 1840-talet för kvinnligt nattarbete i bland annat textil-industrien medförde befrielse från nattarbete särskilt i nämnda industri även för de manliga arbetarne, enär man ej där kunde undvara kvinnornas speciella fallenheter. Ingen har kunnat påstå, att den engelska textilindustrin härigenom skadades i sin konkurrens med utlandet.

Den svenska fackliga arbetareorganisationens kongress år 1906 beslöt i frågan bland annat uppmana socialdemokratiska riksdagsgruppen att inför riksdagen framlägga förslag om förbud för nattarbete för de arbetaregrupper och industrigrenar, där det ej av tvingande omständigheter nödvändig göres. Den svenska socialdemokratiska partikongressen 1914 beslöt dessutom i anledning av väckt motion att anhålla hos internationella socialistiska byrån samt svenska regeringen, att de måtte i vad på dem ankommer, taga kraftiga initiativ för att i de särskilda länderna och helst genom internationell lagstiftning måtte genomföras internationalens krav på förbud mot nattarbete även av män, där det ej påkallas av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse.

Frågan har som sagt förevarit i riksdagen sju gånger förut, nämligen åren 1908 till 1914. De fyra första gångerna föll den i båda kamrarna. Åren 1912, 1913 och 1914 biföll andra kammaren ett skrivelseförslag utan votering, under det första kammaren förkastade detsamma.

Historik.

Såsom i motionen framhålles har frågan om förbud för mäns nattarbete sju gånger varit föremål för riksdagens behandling. Utskottet vill närmare redogöra för handläggningen vid 1914 års senare riksdag, då en motion med enahanda yrkande och i huvudsak samma motivering som den nu förevarande väcktes inom andra kammaren. Nämnda motion var då hänvisad till lagutskottet, som behandlade den tillsammans med en inom båda kamrarna väckt motion, vari hemställdes, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte undersöka i vad mån en reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier för såväl kvinnor som för

män kan anses vara av förhållandena påkallad samt för riksdagen framlägga det lagförslag i ämnet, vartill undersökningen kan föranleda.»

Rörande dessa motioner yttrade lagutskottet vid 1914 års senare riksdag följande.

*Lagutskottet
vid B-riks-
dagen 1914.*

Såsom i den av herr Lindhagen m. fl. väckta motionen erinrats, har frågan om förbud mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden redan sex gånger förut, nämligen åren 1908—1913, varit föremål för riksdagens prövning. Vid 1913 års riksdag väcktes i andra kammaren av herr Lindhagen m. fl. en motion, innefattande enahanda hemställan som i herr Lindhagens m. fl. nu förevarande motion. I sitt i anledning av berörda motion avgivna utlåtande anförde lagutskottet:

»Den i förevarande motion omnämnda lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag av den 20 november 1909 utgör ett led i den lagstiftning till den inom industrien arbetande personalens skydd mot överansträngning eller eljest med arbetet förenade faror, som industriens utveckling såväl för Sverige som andra kulturländer nödvändiggjort. Som bekant hade denna lag avfattats i överensstämmelse med de allmänna principer för en lagstiftning, på området, som faststälts i en av flertalet europeiska stater å konferens i Bern år 1906 biträdd konvention.

Redan då frågan om en dylik lagstiftning under år 1908 första gången var föremål för riksdagens prövning, framställdes i en inom andra kammaren väckt motion yrkande om utredning jämväl rörande männens nattarbete inom industrien samt om en såväl män som kvinnor omfattande skyddslagstiftning på området. Varken det nämnda år i kungl. proposition framlagda med ovanberörda lag likalydande förslag eller den i motionen gjorda hemställan vann emellertid riksdagens bifall. Då påföljande år frågan om lagstiftning mot kvinnors nattarbete åter upptogs, väcktes ånyo motion i enahanda syfte, men under det riksdagen för sin del antog förslaget till lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, blev den i berörda motion gjorda hemställan avslagen.

Sedan den 20 november 1909 ovanberörda lag utfärdats, framställdes emellertid under vart och ett av de därpå följande tre åren inom riksdagen motion i syfte att åvägabringa det förut påyrkade förbudet även för männens nattarbete inom industrien. Dessa motioner blevo såväl vid 1910 som 1911 års riksdag av båda kamrarna

avslagna. Jämväl den vid 1912 års riksdag i ämnet väckta motionen blev av vederbörande utskott avstyrkt. I sistnämnda motion hade hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan bland annat, att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om förbud även mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse, ävensom att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördröjligen beredas för Sveriges vidkommande samt förslag framläggas till lagstiftning, som utan avvaktan på och oberoende av internationell konvention kunde vara av förhållandena påkallad. Fyra reservanter inom utskottet hemställde emellertid, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig utredning rörande nattarbetet för män inom industriella och angränsande områden samt, om denna utredning därtill kunde befinnas giva anledning, taga initiativ till eller biträda en internationell lagstiftning i ämnet. Den sålunda i reservationen gjorda hemställan bifölls av andra kammaren utan votering, men då i första kammaren motionen avsågs — med 75 röster mot 58 — hade dock frågan även för denna gång förfallit.

I nu förevarande av herrar Lindhagen med flera väckta motioner göres i huvudsak enahanda hemställan, som i nyssnämnda motion vid 1912 års riksdag. Till stöd för sitt med anledning av berörda hemställan i ovannämnda reservation framställda yrkande anförde reservanterna bland annat följande:

När motionärerna påyrka ett initiativ från Sveriges sida till internationell överenskommelse om förbud för nattarbete även för män, grunda de denna sin hemställan huvudsakligen på tvenne motiv, nämligen att lagstiftning mot männens nattarbete är en konsekvens av den lagstiftning, som redan ägt rum beträffande nattarbete för de kvinnor, som sysselsätts inom industrien, och att det är statens skyldighet att i folkhälsans intresse inskrida mot industrialismens fortgående inkräkning på vilotimmarna även för män, då nattarbete även för dem kan medföra ohälsa.

Utan att vilja tillerkänna det första av dessa motiv något vitsord, och ehuru en tendens till fortgående inskränkning av nattarbetet synbarligen förefinnes inom industrien, måste man dock giva motionärerna rätt i, att allt regelbundet nattarbete, vare sig det bedrivs av män eller kvinnor, måste anses inverka skadligt på hälsan.

Av intresse vore utan tvivel en ingående undersökning ej endast över nattarbetets förekomst inom landet utan även beträffande de större eller mindre skadliga verkningar, som uppstå hos arbetarna allt efter det olika sätt, på vilket nattarbetet äger rum inom olika fabriktionsgrenar, med avseende på olika former för skiftindelning m. m.

Att emellertid, innan en på en dylik ingående undersökning grundad, noggrann kännedom om nattarbetet och dess följder kunnat erhållas, taga initiativ till internationell lagstiftning i ämnet, kan ej anses välbetänkt. Däremot synes en framställning till Kungl. Maj:t om föranstaltande av en dylik undersökning vara väl befogad, särskilt med hänsyn till den utredning, som redan vidtagits rörande arbetstidens längd.

Utskottet anser sig i allt väsentligt kunna instämma i vad sålunda i reservationen anförts.

Att ett regelbundet nattarbete i och för sig är i hög grad ägnat att medföra fara för överansträngning och ohälsa i arbetet, torde vara allmänt erkänt och har ej heller vid frågans föregående behandling av vederbörande utskott förnekats. Då härtill kommer, att nattarbetet i allmänhet är förenat med en i övrigt lång arbetstid, synes det utskottet vara en angelägenhet av största vikt, att dylikt arbete så långt möjligt är inskränkes.

Även om, såsom vid frågans föregående behandling anmärkts, en tendens skulle förefinnas att i allmänhet inskränka nattarbetet inom industrien, något som dock icke blivit tillförlitligt utrett, lär väl i allt fall någon garanti för varaktigheten av en utveckling i denna riktning ej föreligga, än mindre på grund av förefintligheten av en dylik tendens kunna antagas, att nattarbetet skall, utan ingripande från statsmakternas sida, inom en överskådlig framtid i avsevärd omfattning upphöra. Däremot torde behovet av en inskränkning av nattarbetet bestyrkas bland annat därav, att vid kollektivavtal inom industrien i ej ringa utsträckning överenskommelse träffats i denna riktning.

Beträffande den omfattning, vari nattarbete inom industrien förekommer i vårt land, har någon utredning ej skett, sedan uppgifter därom i samband med den inom kommerskollegium år 1910 verkställda utredningen rörande arbetstidens längd inhämtats. Av dessa uppgifter, som avse tiden närmast före år 1905, synes emellertid framgå, såsom ock motionärerna framhålla, att dylikt arbete i ganska stor utsträckning förekommer. Följande utdrag ur en i nämnda

myndighets, i motionen omnämnda, publikation upptagen tabell må här införas:

Yrkesgrupp	Hela antalet nattarbetare	Därav med		Samtliga nattarbetare				
		arbete på skift	annat ordinarie nattarbete	Antal arbetare, vilkas ordinarie nattarbets-tid i genomsnitt per dygn varit:				
				mindre än 1 tim.	1—2 tim.	2—3 tim.	3 tim. och däröver	ej upp-givet
Skogsbruk	2,180	315	1,865	—	2,065	—	115	—
Gruvdrift.....	4,377	4,274	103	1,419	901	1,339	685	33
Annan brytnings- och upp-tagningsindustri	27	—	27	27	—	—	—	—
Närings- och njutningsäm-nesindustri	9,336	7,074	2,262	200	1,255	360	7,321	200
Textilindustri.....	42	19	23	4	19	—	19	—
Beklädnadsindustri	1,126	5	1,121	85	850	149	37	5
Läder-, hår- och gummi-varu-industri	37	10	27	13	14	—	10	—
Trävaruindustri.....	6,390	5,936	454	108	317	202	5,707	56
Trämasse- och pappersindu-stri	8,317	8,292	25	25	—	463	7,827	2
Grafisk industri.....	353	335	18	22	23	91	11	206
Malmförädlingsindustri	10,603	10,592	11	2	229	1,475	8,798	99
Metallindustri	1,483	1,241	242	58	215	116	1,094	—
Maskin- och skeppsbyggnads-industri	366	309	57	31	25	3	307	—
Jord- och stenindustri.....	2,159	1,874	285	151	282	704	883	139
Kemisk-teknisk industri.....	591	550	41	27	8	232	324	—
Byggnadsindustri	421	—	421	90	315	16	—	—
Belysning och vattenledning m. m.	810	788	22	4	31	439	224	112
Samtliga yrkesgrupper	48,618	41,614	7,004	2,266	6,549	5,589	33,362	852
Därav minderåriga	3,262	2,807	455	92	558	948	1,569	95
Arbetsställen med 1—10 ar-betare	4,461	646	3,815	429	2,565	547	864	56
Arbetsställen med 10 arbe-tare och däröver	44,157	40,968	3,189	1,837	3,984	5,042	32,498	796

Att i vissa fall nattarbetet av tekniska skäl i den allmänna välfärdens intresse är oundvikligt, har redan av motionärerna framhållits. När dylika omständigheter föreligga, torde dock först efter en närmare utredning kunna bedömas.

Under det utskottet sålunda å ena sidan med hänsyn till vad ovan anmärkts finner en allsidig undersökning rörande de förhållanden, under vilka nattarbete inom industrien förekommer i vårt land, vara av behovet påkallad, är det å andra sidan enligt utskottets förmenande klart, att en lagstiftning i ämnet, såsom fallet var i fråga om kvinnors nattarbete, ej kan ske annat än på grundvalen av en internationell överenskommelse. Nödvändigheten härav har ock, såsom motionärerna erinrat, vid detta spörsmåls föregående behandling inom riksdagen städse framhållits. Otvivelaktigt skulle en ensidig åtgärd i dylikt syfte för vårt land komma att medföra en fara med hänsyn till möjligheten för vår industri att bestå i konkurrensen med andra länder. Att därför, såsom motionärerna hemställt, oberoende av internationell konvention för Sveriges vidkommande genomföra lagstadgat förbud mot nattarbete av män, synes ej kunna ifrågakomma.

Utskottet har ej heller ansett sig kunna förorda motionärernas förslag om omedelbart initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse i ämnet. Det synes utskottet nämligen uppenbart, att för en dylik åtgärd förutsattes, att noggrann kännedom vunnits rörande de förhållanden, under vilka nattarbete inom industrien i vårt land förekommer. En sådan ingående undersökning rörande nämnda förhållanden synes därför utskottet böra först företagas; endast därigenom kan erhållas det underlag, som behöves för frågans upptagande till internationell förhandling.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande nattarbetet för män inom industriella och angränsande områden samt, om denna utredning därtill kunde befinnas giva anledning, taga initiativ till eller biträda en internationell lagstiftning i ämnet.

Till gemensam behandling med sistberörda motion förelåg jämväl vid 1913 års riksdag enahanda framställning beträffande nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier som i de av herrar Petréns samt Borggren m. fl. vid innevarande riksdag

väckta motionerna. Med avseende å denna fråga anförde lagutskottet i sitt ovan omförmälda utlåtande:

»Vad angår ovannämnda av herrar Borggren och Nilsson gjorda hemställan om undersökning och, därest av förhållandena skulle finnas påkallat, om lagstiftning rörande nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier, torde ej för en dylik lagstiftning på detta speciella område internationell överenskommelse vara i lika grad erforderlig som i fråga om andra grenar av industrien. Då emellertid jämväl nämnda yrken torde komma att omfattas av den utredning, som av utskottet ovan förordats, synes någon särskild framställning om undersökning rörande dem icke erforderlig. Då några tillfyllestgörande skäl icke heller synas hava anförts för nödvändigheten att nu åstadkomma en alldeles särskild lagstiftning i ämnet i fråga särskilt om dessa yrkesgrenar, har utskottet funnit sig icke nu böra förorda bifall till ifrågavarande motion.»

Vid utlåtandets behandling i kamrarna avtog första kammaren båda de i ämnet väckta motionerna, under det att andra kammaren i fråga om herr Lindhagens m. fl. motion godkände utskottets hemställan samt beträffande den av herrar Borggren och Nilsson väckta motionen biföll en av herr Lindhagen m. fl. till utskottets utlåtande fogad reservation, innefattande yrkande om bifall till nämnda motion.

Då utskottet nu åter haft att till prövning upptaga spörsmålet om en begränsning av det industriella nattarbetet för män, har utskottet i allt väsentligt kunnat ansluta sig till den uppfattning, som hävdats av 1913 års lagutskott. De skäl, som, främst ur den allmänna folkhälsans synpunkt, påkalla ett lagstiftningens ingripande emot här avsedda missförhållanden, kunna enligt utskottets förmenande ingalunda anses vederlagda genom de betänkligheter, som vid skilda tillfällen och senast vid frågans behandling under fjolårets riksdag anförts emot en skyddslagstiftning av ifrågavarande art. Den obestritt skadliga inverkan, som nattarbetet i vissa fall utövar å de i dylikt arbete sysselsatta personernas hälsa, samt den avsevärda utsträckning, i vilken nattarbete otvivelaktigt förekommer i vårt land, måste efter utskottets uppfattning innebära en så allvarlig fara för släktets utveckling, att en normerande lagstiftning i detta hänseende måste anses önskvärd. I allt fall synes det utskottet vara av synnerlig vikt, att frågan snarligen genom en allsidig

och fullständig utredning ställes i sådan belysning, att de hänsyn, som härvid å ömse sidor kräva tillgodoseende, må kunna bestämmas till sitt rätta värde och därmed ock behörigen avvägas emot varandra.

Den utredning av förevarande viktiga ämne, som alltså enligt utskottets mening bör komma till stånd, synes i första hand böra inriktas på en i möjligaste mån fullständig undersökning av de förhållanden, under vilka nattarbete i industrier och yrken i vårt land för närvarande förekommer. Då därefter på grundvalen av ett dylikt förarbete frågan om lämpliga lagstiftningsåtgärder för nattarbetets begränsning eller avskaffande kan upptagas till behandling, måste dock på grund av industriens beroende av den allmänna världsproduktionen särskild uppmärksamhet ägnas däråt, att en eventuell lagstiftning för arbetstidens reglering icke kommer att medföra den verkan, att det egna landets konkurrenskraft i förhållande till utlandet försvagas. Då emellertid nattarbete utan tvivel för närvarande i ganska avsevärd omfattning förekommer inom åtskilliga industrier och yrken, som alls icke eller endast i ringa mån beröras av den internationella konkurrensen, synes en reglering, där sådan eljest befinner sig icke vara förbunden med särskild olägenhet, kunna genomföras för vårt land utan hänsyn till motsvarande förhållanden i utlandet. I den mån åter undersökningen kan komma att giva vid handen, att ett hälsofarligt nattarbete förekommer i sådana industrier, där en reglering anses böra åvägbringas endast genom lagstiftning med internationell giltighet, synes det utskottet vara av vikt, att, när så befinner sig lämpligt, från vårt land utgår ett initiativ till en mellanfolklig förhandling i syfte att på denna väg vinna en tillfredsställande ordning i förevarande hänseende.

Beträffande de av herrar Petrén samt Borggren m. fl. väckta motionerna anser utskottet i likhet med motionärerna en undersökning rörande förekomsten av nattarbete i bagerier, konditorier och hembagerier böra företagas. Då emellertid nämnda yrken utan tvivel tillhöra dem, som minst beröras av konkurrensen med utlandet, och desamma alltså i händelse av bifall till utskottets framställning om allmän utredning rörande nattarbetet torde närmast bliva föremål för utredning och eventuellt även åtgärder för reglering av arbetstiden, har utskottet icke ansett nödigt att i anledning av ifrågasvarande motioner göra särskild hemställan.

Efter ovanstående motivering hemställde utskottet,

A) att riksdagen, i anledning av herr Lindhagens m. fl. förevarande motion, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville

1) låta verkställa en allsidig undersökning, i vilken omfattning och under vilka förhållanden nattarbete för män inom industrien och angränsande arbetsområden för närvarande i riket förekommer;

2) därest av nämnda utredning skulle framgå, att det beträffande vissa arbetsområden vore önskvärt samt eljest möjligt och lämpligt att, oberoende av internationell konvention, för vårt land införa lagbestämmelser, avseende reglering av nattarbetet, därom för riksdagen framlägga förslag; samt

3) beträffande arbetsområden, inom vilka en reglering av nattarbetet icke anses kunna äga rum annorledes än på grundval av en internationell överenskommelse, taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning från svensk sida vid lämplig tidpunkt bör tagas initiativ till en dylik överenskommelse i syfte att jämväl för sistberörda arbetsområden normerande bestämmelser rörande nattarbetet må kunna åvägbringas.

B) att de av herrar Petrén samt Borggren m. fl. i ämnet väckta motionerna må anses besvarade genom utskottets hemställan under A) här ovan.

Reservationer avgåvos *dels* av herrar Lindhagen och Borg, vilka hemställde om bifall till motionärernas yrkanden oförändrade och därvid rörande A) anförde, att de icke kunde dela utskottets uppfattning att konkurrenskraften för den svenska industrien skulle kunna försvagas genom omsorg om de svenska arbetarnes hälsa eller att omsorgen om den senare borde över huvud taget få åsidosättas för den antydda hänsynen, samt rörande B), att de ansett den i nämnda motion gjorda framställningen ej böra uppehållas av den under A) gjorda vidlyftigare framställningen; *dels* av herrar Trana, greve Lagerbjelke, Johanson i Valared och Knut Larsson, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; *dels ock* av herrar Gezelius och Holmdahl.

Utskottets hemställan bifölls av andra men avslogs av första kammaren, vadan frågan även denna gång hade förfallit.

Utskottet kan i princip ansluta sig till den uppfattning, som uttalats av lagutskottet vid 1913 och 1914 års riksdagar, då det haft att behandla motioner av samma innebörd som den nu förevarande. Till samma uppfattning har också, såsom ovan erinrats, andra kammaren upprepade gånger givit sin anslutning.

Att nattarbetet, där det regelbundet förekommer, utövar ett i hög grad skadligt inflytande på arbetarna, torde icke av någon bestridas. Det är icke blott de i arbetet deltagandes hälsa, som därav menligt påverkas; dylika verkningar sträcka sig sannolikt även till arbetarnas familjer, som — särskilt vid trångboddhet — få röna starkt inflytande av husfaderns nattarbete och behov av sömn under dagen.

Det är likaledes obestritt, att nattarbete i mycket avsevärd utsträckning förekommer i vårt land. Den officiella utredning, som i lagutskottets ovan återgivna yttrande citerats, upptager 48,618 inom industrien sysselsatta nattarbetare. Denna undersökning avser emellertid förhållandena närmast före år 1905, och några senare uppgifter finnas icke. Man torde dock icke hava någon anledning att antaga, det minskning av nattarbetets omfattning sedan dess ägt rum. En utredning rörande denna sak synes emellertid utskottet högst nödvändig.

Då man sålunda torde kunna konstatera såsom allmänt erkänt, dels att nattarbete är skadligt, dels också att sådant arbete i avsevärd utsträckning förekommer inom den svenska industrien och angränsande arbetsområden, bör det enligt utskottets mening framstå såsom en oavvislig skyldighet för statsmakterna att efter en föregående undersökning rörande dylikt arbetes omfattning och art söka finna medel till olägenheternas avhjälpande. I likhet med 1913 och 1914 års lagutskott har utskottet i detta avseende den uppfattningen, att särskilda åtgärder äro erforderliga för olika industrier eller industrigrenar. Inom de industrier och yrken, som ej alls eller i obetydlig grad beröras av utländsk konkurrens, bör en reglering av arbetstiden med hänsyn till nattarbetet omedelbart efter utredningens avslutande kunna genomföras. Skulle å andra sidan utredningen giva vid handen, att för vissa industrier en dylik arbetstidsreglering komme att medföra ett avsevärt försvagande av de berörda industriernas konkurrenskraft på världsmarknaden, måste givetvis regleringen ske med yttersta försiktighet, varjämte det i sådant fall kan visa sig nödvändigt att verkställa regleringen först

sedan en lagstiftning på detta område med internationell giltighet kommit till stånd. Vid sådana omständigheter bör, när så finnes lämpligt, från vårt land utgå ett initiativ till en mellanfolklig förhandling i syfte att på denna väg vinna en tillfredsställande ordning i förevarande hänseende.

Utskottet vill slutligen såsom synnerligen önskvärt framhålla, att vid utredningen jämväl bör undersökas, i vad mån nattarbetet inskränker på söndagsvilan samt vilka åtgärder, som kunde vidtagas för att i största möjliga utsträckning bereda tillfälle till sammanhängande söndagsvila för vårt lands arbetare. Utskottet har nämligen den bestämda uppfattningen, att söndagsvilan, alldeles oavsett de religiösa skälen för densamma, har den allra största betydelse för arbetarnas hälsa och välbefinnande. Utskottet vill också uttala den uppfattningen, att staten i detta avseende bör så långt det är möjligt föregå den enskilda industrien med efterföljansvärt föredöme. Så synes ännu långt ifrån alltid vara fallet.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet i anledning av herr Lindhagens m. fl. förevarande motion, nr 157, hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, det riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes

1) låta verkställa en allsidig undersökning, i vilken omfattning och under vilka förhållanden nattarbete för män inom industrien och angränsande arbetsområden för närvarande i riket förekommer;

2) därest av nämnda utredning skulle framgå, att det beträffande vissa arbetsområden vore önskvärt samt eljest möjligt och lämpligt att, oberoende av internationell konvention, för vårt land införa lagbestämmelser, avseende reglering av nattarbetet, därom för riksdagen framlägga förslag; samt

3) beträffande arbetsområden, inom vilka en reglering av nattarbetet icke anses kunna äga rum annorledes än på grundval av en internationell överenskommelse, taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning från svensk sida vid lämp-

lig tidpunkt bör tagas initiativ till en dylik överenskommelse i syfte att jämväl för sistberörda arbetsområden normerande bestämmelser rörande nattarbetet må kunna åvägbringas.

Stockholm den 9 april 1915.

På utskottets vägnar:

W. BÄCKSTRÖM.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Bäckström, Leksell, Lindmark, Andersson i Gävle, Johanson i Huskvarna, Törnkvist, Vennerström, Norman, Persson i Tofta och Rydén i Klosterbergane.
